

Література

1. *Алексеев А.* Методика обучения игре на фортепиано / Алексеев Александр Дмитриевич. – Москва: Музыка, 1978. – 288с.
2. *Мелик-Пашаев А.А.* Педагогика искусства и творческие способности / Александр Александрович Мелик-Пашаев. – М.: Знание, 1981. – 96 с. – (Новое в жизни, науке, технике. Сер. „Педагогика и психология”; № 1).
3. *Молдавин М.* Підголоскова поліфонія в українському народному співі Методична розробка / М. Молдавин. – К., 1972. – 35с.
4. *Ринкявичюс З.* Воспринимают ли дети полифонию? / Ринкявичюс Зенонас. – Л.: Музыка, 1979. – 64 с.
5. *Рудницька О.П.* Українське мистецтво у полікультурному просторі: Навчальний посібник / Рудницька Оксана Петрівна. – К.: „ЕксОб”, 2000. – 208с.
6. *Сокальський П.* Руська народна музика, російська і українська в її будові мелодичній і ритмічній і відмінності її від основ сучасної гармонічної музики. Пер. [з рос. вид.1888] М.Хомичевського / Сокальський Петро Петрович. – К.:Держ.вид. образотворч. мистецтва і муз. літ.УРСР, 1959. – 399с.
7. *Тютюнникова Т.Е.* Видеть музыку и танцевать стихи ... Творческое музицирование, импровизация и законы бытия: [монографія] / Тютюнникова Татьяна Едуардовна. – М.: Едиториал УРСС, 2000 -- 264с.
8. *Шеломов Б.И.* Импровизация на уроках сольфеджио / Шеломов Борис иванович. – Л., Музыка, 1977. – 96с.
9. *Яценко Л.І.* Українське народне багатоголосся / Л.І. Яценко – К., Вид-во АН УРСР, 1962. – 236с.
10. *Юцевич Ю.Є.* Музыка. Словник-довідник / Юцевич Юрій Євгенович. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2003. 352с.

УДК 37: 785

Филипчук В.С.

ТЕХНОЛОГІЯ КЕРІВНИЦТВА ЕСТРАДНО-ІНСТРУМЕНТАЛЬНИМ КОЛЕКТИВОМ У ПОЗАШКІЛЬНІЙ РОБОТІ

В статтє раскрыто понятіє «технологія» и структура технологии управления эстрадным коллективом во внешкольной работе.

Ключевые слова: технология, репетиция, эстрадно-инструментальный коллектив, руководитель, учебно-творческий процесс.

Реформування освіти передбачає упровадження в практику позашкільних закладів нових форм організації навчально-пізнавальної діяльності, які сприятимуть розвитку творчої особистості, духовної активності, світоглядних орієнтацій тощо. Про це йдеться в основних державних документах – у Законі України „Про позашкільну освіту”, в Національній доктрині розвитку освіти України у ХХІ, в яких основна увага зосереджується на питаннях духовно-естетичного розвитку молодого покоління, розробці нових нетрадиційних технологій у різних закладах освіти.

Естрадно-інструментальний колектив у позашкільному закладі – особливе рефлексивне середовище, в якому підліток відчуває себе особистістю, і в якому задовольняються його пізнавальні прагнення та створюються умови для продуктивної творчої діяльності. Участь вихованців у музично-колективній роботі сприяє формуванню взаємодії з мистецтвом, забезпечує розширення діапазону художньо-естетичних знань, практичних умінь і навичок ансамблевої гри.

Результат успішної навчально-творчої роботи естрадного колективу передусім залежить від умілого керівництва, тому його керівник виступає і педагогом, і вихователем, постійно шукаючи нові технології управління.

Зазначимо, що термін „технологія” походить від двох грецьких слів *techne* – майстерність і *logos* – слово, вчення. За визначенням І.Зязюна, педагогічна технологія - це „системний, концептуальний, об'єктивований, інваріантний опис діяльності вчителя й учня, спрямований на досягнення освітньої мети”. Автор наголошує, що це „завжди квінтесенція виховної системи, базове утворення, в якому фіксується її своєрідність і специфічні особливості теоретичного складу й категоріального апарату” [2; 220]. Згідно з цими визначеннями технологія надає можливість вчителю-керівникові запроваджувати в педагогічний процес ефективні форми і методи навчальної діяльності для досягнення належного результату.

Останнім часом поняття „технологія” дедалі більше поширюється у педагогічних працях і, як стверджують науковці (В.Орлов, О.Пехота, С.Сисоєва, Г.Селевко та ін.), має понад 300 формулювань, що дають характеристику цілісного освітнього процесу з його метою, змістом і методами навчання. У педагогіці цей термін вживається в чотирьох значеннях: технологія навчання – система методів, прийомів і способів вчителя й учнів у процесі навчальної діяльності; технологія виховання - система методів, прийомів і способів вчителя й учнів у спільній діяльності; технологія комунікації – інформаційні технології, які використовуються в організації навчально-освітнього процесу; педагогічна технологія – засоби педагогічної взаємодії.

Останню позицію беремо за основу для керівництва естрадно-інструментальним колективом у позашкільній роботі, оскільки вона спрямована на гуманістичний підхід і передбачає розвиток творчої активності учнів та залучення їх до участі в музично-творчій діяльності.

Керівництво естрадним колективом є складним структурним елементом музично-колективної діяльності, яка визначається вчителем-керівником. Зміст цієї діяльності передбачає набуття учнями виконавських умінь і навичок ансамблевої гри, засвоєння теоретичних знань (вивчення основ нотної грамоти, засобів музичної виразності, форм, жанрів, стилів музики тощо). Для ефективного і цілеспрямованого педагогічного керівництва доцільно виділити наступні етапи музично-практичних занять: *планування, організація та управління*. Розглянемо кожний з виділених етапів детальніше.

Планування діяльності естрадного колективу в позашкільній роботі має велике значення в системі підготовки учнів до практичних занять. Наскільки правильно буде складений план навчально-творчої роботи, настільки успішно буде проходити підготовка твору до його виконання. Зазвичай музично-колективні заняття проходять з учнями різного віку, у яких проявляються різні інтереси. Тому під час складання репертуару керівнику необхідно враховувати цю особливість. Плануючи навчальну роботу, йому необхідно враховувати: виконавські можливості колективу; кількість відведених репетиційних годин для роботи над музичними творами; технічну складність музичних творів, які розучуються; умови роботи (приміщення для проведення занять).

Організація та управління – це забезпечення необхідних умов діяльності творчого колективу: визначення днів та часу проведення занять, розв'язання різноманітних організаційних питань колективу (наявність матеріальної бази – приміщення для практичних занять та його обладнання відповідною електронною апаратурою (комбопідсилювачі для бас-гітари, ритм-гітари і синтезатора); наявність пульта, концертних костюмів; укомплектування колективу за кількістю учасників. Управління охоплює всю практичну роботу з навчальних і виховних завдань у музично-творчому колективі, передбачає створення певного комунікативного середовища, що стимулює до творчого самовираження учнів, регулювання та корекцію їхніх дій, знань.

Важливе місце у навчально-творчій діяльності музичного колективу посідають репетиції. Репетиція – це складний і творчий процес, постійний пошук художнього втілення музичних образів, ідей тощо. За словами Ш.Мюнша, „репетиція переслідує тільки одне завдання – це праця” [4; 40]. Репетиційний процес естрадного колективу у позашкільній роботі здійснюється шляхом різноманітних видів і форм виконавської діяльності. Їх умовно можна поділити на такі види: *коректурна, ординарна, прогонна, генеральна*.

Коректурна репетиція відбувається з метою уточнення характеру аранжування твору, що вивчається, відповідно до його змісту, виконавського задуму, а також для виявлення недоліків у творі і визначення шляхів їх усунення. Вона проводиться у тих випадках, коли у керівника виникають сумніви щодо аранжування інструментального або вокального твору.

Ординарна або робоча репетиція передбачає вивчення конкретного музичного твору, підготовки його до концертного виконання. Залежно від складності твору вчитель-керівник визначає кількість ординарних репетицій і складає репетиційний план для кожної із них. Такі репетиції можуть проходити з повним складом колективу, по групах та індивідуально для належного засвоєння оркестрових партій.

На *прогонній* репетиції розв’язуються окремі виконавські завдання, пов’язані з покращенням якості виконання усього твору, встановлення правильного співвідношення темпів, динаміки, а також для підтримання належного художнього рівня виконання вже готових творів.

Генеральна репетиція відбувається з метою визначення готовності твору до концертного виконання, виправлення деяких неточностей. Вона є своєрідним завершенням ординарних репетицій, тому проводити її необхідно лише тоді, коли музичний твір вивчений на належному художньому рівні і готовий для виконання на концерті.

Кожна із зазначених вище репетицій посідає особливе місце в практичній роботі дитячого естрадного колективу і реалізується відповідно до складності вивчення музичного твору та виконавських завдань, поставлених перед колективом.

Ефективність музично-практичних занять буде цілком залежати від педагогічної взаємодії керівника з учнями, виконання всіх вимог і завдань, поставлених перед творчим колективом. Ці та інші умови будуть успішно реалізовані, якщо буде правильно визначено форми навчально-творчої роботи, які поділяються на *індивідуальні, групові, колективні, самотійні*.

Індивідуальна форма роботи є важливим фактором набуття музично-виконавської майстерності гри на музичних інструментах та творчого зростання учнів не тільки на початковому етапі вивчення музичного твору, але й надалі, коли колектив досягнув необхідного рівня виконавства. Вона відрізняється великим ступенем самотійності, максимальною відповідністю рівню підготовки, розвитку здібностей і творчих можливостей кожного учня.

Успішність індивідуальних занять визначається правильним добром диференційованого матеріалу – освоєння творів, вправ тощо. Практика свідчить, що для менш підготовлених учнів потрібно диференціювати музичний матеріал відповідно до їхньої музичної підготовки, здійснювати постійний контроль за ходом і якістю виконання репертуарного плану, надання методичної допомоги. Проте, на думку В.Кузнєцова, в індивідуальних заняттях є певний недолік, який полягає в тому, що учасники між собою в основному не спілкуються, а засвоєні знання та практичний досвід самотійної роботи не стає досягненням колективу, якщо вони не розв’язуються у процесі колективних занять [3; 123]. Тож, для ефективності навчально-творчої роботи слід поєднувати індивідуальні та колективні форми занять.

Групові заняття також посідають важливе місце в навчально-творчій роботі колективу. Залежно від того, як учні оволоділи навичками гри на інструменті, вчителю-керівнику на визначеному етапі доцільно об'єднати їх у невеличкі ансамблі, привчаючи до спільної гри. Ансамблі можуть бути різними за складом: однорідні – один-два саксофони, одна-дві труби і т.п., або різнохарактерних інструментів: труба і саксофон, труба і тромбон, гітара і саксофон, труба, кларнет, тромбон і ударні, бас-гітара, гітара-соло, синтезатор і ударні і т.п. І на індивідуальних заняттях, і в групових відбувається самостійна робота над засвоєнням партій, засобів музичної виразності, специфічних виконавських прийомів тощо.

Колективна форма роботи сприяє активізації навчального процесу і налагодженню тісних контактів між педагогом-керівником і учнями. Під час колективних занять розв'язуються важливі навчально-творчі та виховні завдання: формування в учнів музично-естетичної культури і пізнавальних інтересів, розвиток ансамблевих навичок і орієнтація на колективне виконавство тощо. Водночас така форма організації навчального процесу має й певні недоліки, оскільки неможливо у повному обсязі визначити рівень музичного розвитку кожного музиканта, його інтереси, особистісні риси тощо. Відтак, не зважаючи на ефективність засвоєння цього виду занять, доцільно поєднувати їх з індивідуальними і груповими.

Самостійні заняття також є важливими у навчально-творчій роботі. На відміну від професійних колективів, учасники дитячого естрадного колективу відвідують їх заняття у позаурочний час. Як відомо, у традиційній практиці музичних колективів переважно превалює колективна форма роботи під керівництвом педагога. Це створює певні труднощі в діяльності колективу, оскільки оволодіння навичками гри на інструменті та належне освоєння музичного матеріалу вимагають постійної, систематичної роботи. Кожне заняття повинно бути добре спланованим. Навчальний матеріал необхідно систематизувати і правильно розподілити у певній послідовності: виконання комплексу технічних вправ, гра технічно складних уривків твору у повільному темпі з поступовим його підвищенням, виконання партії від початку до кінця у повільному та зазначеному автором темпі.

Від того, наскільки кожний учень відшліфує виконавську майстерність, буде залежати зростання колективу, якість виконання музичних творів тощо. Відтак керівнику важливо систематично приділяти увагу організації самостійної роботи в дитячому естрадному колективі.

Співвідношення видів і форм організації навчально-творчого процесу та їх оптимальний вибір визначається вчителем-керівником, який у доступній формі передає учням накопичені знання, прищеплює їм необхідні навички і вміння гри в ансамблі, визначає стиль і методи керівництва та музично-виконавський рівень кожного учня.

Як уже було зазначено, організація та результат колективних музичних занять залежить від вміння керівництва, тому доцільно було б визначити *особливості* навчально-творчої роботи естрадного колективу, а саме: цілісне охоплення музичного твору, доступність і послідовність музично-педагогічних вказівок керівника, індивідуальну спрямованість, опора на свідоме ставлення учнів до музично-виконавської діяльності та їх активність.

Цілісне охоплення музичного твору відіграє важливу роль і на початковому етапі ознайомлення виконавців з твором, і в подальшій навчально-творчій роботі. Він виражається у словесній формі передачі учням відомостей про музичний твір (жанр, музичну форму, особливості інтерпретації), їх автора (біографічні дані, особливості стилістики), особливості виконання (звуковидобування, штрихи, ритміка, динамічні відтінки, фразування тощо).

Осягнення цілісного музичного твору вимагає від учнів виявлення розумових процесів, емоційних переживань, естетичних смаків, творчого спрямування тощо. Лише перейнявшись художньою ідеєю музичного твору, учні зможуть швидше включитися в музично-колективне виконавство. „Виконуючи твори композиторів різних епох і стилів, - стверджує Г.Нейгауз, - музикант повинен добре уявляти собі творчий почерк композитора, його ідейні та естетичні категорії, те суспільне оточення, яке наклало відбиток на його мистецтво” [5; 172].

Доступність і послідовність музично-педагогічних вказівок керівника передбачає можливість глибокого засвоєння учнями музичного матеріалу, який вивчається. Це можна здійснити лише в тих випадках, коли керівник правильно оцінює рівень виконавської підготовки колективу й ефективно визначає репетиційний час для вивчення твору. Потрібно поступово переходити від одного етапу занять до іншого. Наприклад, перш ніж вимагати від учнів виконання складних ритмічних малюнків, необхідно спочатку досягнути ритмічного ансамблю в окремих партіях або групах колективу. Надалі поступово ускладнювати вимоги на різних етапах навчально-творчої роботи над одним і тим самим музичним твором. Досягнувши між учасниками злагодженого звучання, важливо переходити до розв'язання складніших виконавських завдань, вимагаючи вже від учнів художнього втілення.

Не можна ставити перед колективом завдання, які важко досягнути, пропонувати за короткий час вивчити великий обсяг музичного матеріалу, вимагаючи від учнів відповідного виконавського рівня. За цих умов виконання поставлених керівником складних завдань вимагатиме від учнів перевантаження психічних і фізичних сил. У свою чергу, буде дуже важко досягнути належного успіху в роботі над твором. За словами Ф.Такуна, творчі та фізичні перевантаження музикантів потрібно використовувати розумно, лише в міру необхідності [7; 13].

Індивідуальна спрямованість роботи залежить від уміння керівника знайти індивідуальний підхід до кожного учня, враховуючи його музичні здібності. Цей компонент виявляється у різних формах, основними з яких є: максимальний розвиток якостей і особливостей, притаманним учню, формуючи у ньому творчу індивідуальність та активність у процесі музичних занять; уміння керівника зрозуміти особливості мислення учня, правильно й ефективно використовувати у процесі навчання його бажання, захоплення, інтереси тощо; вибір оптимальної методики навчання, яка має допомогти успішному і гармонійному розвитку особистості, формування виконавської майстерності, емоційно-естетичної культури, самостійності музичного мислення, творчої активності; об'єктивний аналіз досягнень і недоліків учня, встановлення доброзичливих взаємостосунків між керівником і учнем.

Опора на свідоме ставлення учнів до музично-виконавської діяльності та їх активність залежить від чітко продуманого й організованого вчителем-керівником навчально-творчого процесу. Уміння залучати всіх учнів до свідомої і активної творчої діяльності шляхом захоплення і максимального використання потенційних можливостей буде свідчити про високий рівень педагогічної майстерності вчителя-керівника. Чим активніше учні братимуть у ньому участь, тим ефективніше буде відбуватися репетиційний процес.

Для активізації творчого процесу учнів важливе місце посідають розповіді педагога-керівника про життя і творчість композитора, історію написання музики, прослуховування творів у виконанні провідних естрадних колективів за допомогою аудіо-чи відеовідтворювальних носіїв. Зростатиме інтерес і бажання до колективних занять під час зустрічей з іншими музичними колективами. До таких зустрічей учні готуються з особливою відповідальністю. Зазвичай творча активність учнів найбільше виявляється під

час підготовки колективу до концертної діяльності, виступу на радіо і телебаченні, запису на студії тощо.

У процесі навчальної роботи вчитель-керівник має підходити з педагогічних міркувань щодо максимальної віддачі учнів у репетиційній роботі та враховувати реальні можливості колективу. Важливо відчутти виконавську межу естрадного колективу на сьогоднішній день, на декілька репетицій, уміти вчасно зупинитися на досягнутому і зробити необхідний висновок на даному етапі роботи.

Навчально-творчий процес нерозривно поєднаний на всіх етапах роботи з учнями. Важливе місце у цьому процесі відіграє особистість вчителя-керівника. Переконливість, внутрішня сила, гострий розум, життєва практика і педагогічний талант – усе це впливає на розум, волю, почуття учня, перебуваючи в єдиному зв'язку з навчанням і вихованням.

Отже, розглянута технологія керівництва естраднц-інструментальним колективом у позашкільній роботі з урахуванням варіантів музично-педагогічної роботи спрямовує діяльність вчителя-керівника на музично-творчий розвиток учнів. Їхню творчу самореалізацію у спільному колективному музикуванні забезпечує поетапність педагогічної роботи, а також взаємозв'язок форм і методів керівництва, які виступають єдиним цілісним навчально-творчим процесом.

Література

1. **Закон України „Про позашкільну освіту”** //Освіта України. Нормативно-правові документи. – К.: Міленіум, 2001. – С.229-250.
2. **Зязюн І.А.** Філософія педагогічного світогляду // Професійна освіта: Педагогіка і психологія. – 2005. – № 6. – С. 209 – 222.
3. **Кузнецов В.Г.** Работа с самодеятельными эстрадными оркестрами и ансамблями. – 2-е изд. / В.Г.Кузнецов – М.: Музыка, 1986. – 148 с.
4. **Мюниш Ш.** Я – дирижер. – 3-е изд. / Ш.Мюнишш. - М.: Музыка, 1982. – 63 с.
5. **Нейгауз Г.Г.** Об искусстве фортепианной игры. – 5-е изд. / Г.Г.Нейгауз. – М.: Музыка, 1988. – 239 с.
6. **Паньків Л.П.** Теорія та методика підготовки майбутнього вчителя до керівництва учнівськими музичними колективами: дис... канд.пед.наук. 13.00.02. /НПУ ім. М.П.Драгоманова – К., 2005. – 221 с.
7. **Такун Ф.И.** Основные принципы репетиционного процесса в духовом оркестре. Лекция по курсу: методика работы с духовым оркестром / Ф.И.Такун. – М.: Просвещение, 1996. – 19 с.
8. **Филипчук М.С.** Основи методики роботи з естрадним оркестром: Навч.-метод.посіб. – Острог-Рівне, 2008. – 184 с.